

Могућности за развој екотуризма са комплементарним културним наслеђем: студија случаја, спомен-парк Чачалица

Александар Антић^{1*}

¹ Студент, Универзитет у Новом Саду, Природно-математички факултет

Сажетак: Савремене тенденције туризма у свету највише акцентују рурални карактер пословања туризма, као и повратак туриста у природу ради изолације од брзог начина живота у градовима и стреса са којим се свакодневно суочава модерно становништво. Облик туризма који недвосмислено омогућава амбијент за овакав вид развоја је екотуризам. Најважнији аспекти екотуризма су очување, едукација и релаксација. Да би екотуризам квалитетно функционисао у локалној заједници потребна је адекватна посвећеност туристичких радника и локалног становништва. Истраживање се базирало на главној хипотези да постоје могућности за развој екотуризма у Пожаревцу. Израђена је студија случаја са применом СВОТ анализе на локалитет, спомен-парк, Чачалица. Интервју са запосленим особљем у Туристичкој организацији Града Пожаревца помогао је при изради СВОТ анализе посматраног еколошког локалитета.

Кључне речи: екотуризам, рекреација и одмор, Пожаревац, спомен-парк Чачалица

JEL класификација: L83, Q26, Z10, Z32

Opportunities for ecotourism development with complementary cultural heritage: The case study of Čačalica Memorial Park

Abstract: Modern trends in tourism worldwide are pointing out the rural aspect of tourism business, and the return of tourists to nature as a retreat from daily stressful life in cities. The form of tourism which clearly creates the setting for such a development is ecotourism. The most important aspects of ecotourism are conservation, education and relaxation. To function properly in a local community, ecotourism needs an adequate commitment of tourism employees and the local population. The research is based on the general hypothesis that there are opportunities for the development of ecotourism in Požarevac. The research employed case study with SWOT analysis undertaken for Čačalica Memorial Park. The interview with staff in the Tourist Organization of Požarevac helped in preparing the SWOT analysis of the observed ecological site.

Keywords: ecotourism, recreation and leisure, Požarevac, Čačalica Memorial Park

JEL classification: L83, Q26, Z10, Z32

---

* a.antic994@gmail.com

1. Увод

Екотуризам представља један од најзначајнијих растућих облика туризма у свету. Блиско је повезан са другим облицима туризма попут: руралног туризма, спортско-рекреативног туризма, здравственог туризма, културног туризма, геотуризма и др. Као покретач развоја руралних средина, екотуризам обухвата широк дијапазон активности и нуди туристима миран боравак у природи и заштићеним подручјима. Овај вид туризма акцентује очување, изучавање и разумевање природе.

Постоје многобројне дефиниције екотуризма. Ceballos-Lascurain (1996) наводи да екотуризам представља одговоран вид путовања у релативно незагађена подручја ради уживања и изучавања природе која промовише конзервацију и има низак ниво утицаја од стране посетилаца. Према неким другим дефиницијама, поготово на туристичком тржишту, екотуризам се дефинише као туризам у природи, али се такође формулише и изучава као алат одрживог развоја. Термин „екотуризам“ се дакле односи на принципијални концепт са једне стране и на специфични тржишни сегмент са друге стране. Светско екотуристичко друштво (*The International Ecotourism Society - TIES*) је 1991. дало најранију дефиницију, која гласи: „Екотуризам подразумева одговорно путовање у природна подручја која омогућавају очување окружења и добробити локалног становништва“.

Као концепт, екотуризам је подкомпонента одрживог туризма и као такав тежи ка остварењу циљева одрживог развоја. За појам и деловање екотуризма се често везује социо-економска умешаност локалног становништва. Неретко се дешава да се локални мештани ангажују приликом уређивања неког подручја и да за то буду адекватно награђени. Најважније компоненте екотуризма су допринос конзервацији биодиверзитета, омогућавање добробити локалном становништву, омогућавање едукативног искуства и укључивање одговорних активности у туристичку индустрију (Wood, 2002).

У административном смислу, Пожаревац је центар Браничевског округа и представља један од већих градова централне Србије. Град Пожаревац обухвата значајне природне и антропогене атрактивности које могу бити индикатори за развој нових туристичких производа. Богата историја и аутентичне природне погодности позиционирају Пожаревац на важно место туристичке мапе Србије. Зарад интензивнијег раста и развоја туризма у Пожаревцу, потребно је извршити пословна повезивања на интерном и екстерном нивоу, континуирано пратити светске туристичке трендове и пројектовати модерне туристичке презентације које би обухватале све постојеће потенцијале и атрактивности. Такође је потребна примена одговарајуће маркетинг стратегије како би претходно наведене активности биле квалитетно имплементирани на национално туристичко тржиште. Када је реч о граду Пожаревцу, тада за потребе развоја екотуризма треба истаћи постојање уређене шуме са статусом спомен-парка која се простире на 24 хектара, а налази се на брду Чачалица. Чачалица је брдо које се уздиже изнад града на 203 метара надморске висине. Пре 300 година на овом месту се налазило мочварно, непроходно подручје о чему сведоче турски списи. Вековима је била тзв. "ничије брдо" све до Другог светског рата када је постала полигон за обуку војницима Југословенске војске. На њој је стрељано око 3000 антифашиста и цивила. Место на коме почивају посмртни остаци обележено је спомеником изведеним у форми зида са пушчаним удубљењима и симболима који обележавају стрељање жртава. У оквиру овог спомен-парка се налази и костурница 441 борца Црвене армије који су пали октобра 1944. године на подручју од Рудне главе до Младеновца. На овом месту је у њихову част засађена 441 бреза, које су донете из Русије. При врху се

налази Споменик слободи, у народу назван Звезда. Године 1958. су прокопани отворени одводни канали којима је одвођен вишак воде са овог места. Самим тим је флора постала бујнија, а тиме овај простор добија на значају и постаје интересантна оаза за одмор и рекреацију туриста. Републички завод за заштиту споменика културе је 1973. године уврстио Чачалицу у споменик културе (www.turistickaorganizacijagradapozarevca.rs).

Изградња еколошког дома у оквиру парка се показала као добронамерни чин, али се управљачка структура објекта поприлично непрофесионално опходи према њему. Објекат је напуштен и представља оличење неуспеха локалних власти да одржавају и унапређују замишљену екотуристичку понуду. Локално еколошко друштво у Пожаревцу користи просторије еколошког дома ради организације изложби, док Гљиварско друштво из Пожаревца има редовне састанке и бави се детерминацијом гљива у оквиру Чачалице. Планира се и израда атласа гљива на подручју Чачалице. Ово је свакако племенита идеја која захтева туристичку пажњу и подршку локалних власти, пре свега Туристичке организације Града Пожаревца. Економска ефикасност екотуризма на руралне средине се адекватно приказује у студији Scheuyvens (1999). Истраживање пре свега акцентује неопходност адекватног приступа локалне заједнице према развоју туризма, поготово руралног туризма и екотуризма. Како се даље у раду наводи, промоција квалитетног живота и конзервација природних ресурса представљају полазне тачке у процесу укључивања локалног становништва у туристички и економски развој локалних заједница.

Када се посматра економски напредак услед развоја екотуризма у локалним срединама, битно је уочити ниво раста пословних могућности и проценат незапослености, односно запослености на том месту. Често долази до ситуације да су екотуристичке дестинације сезонски активне, што онемогућава сталну запосленост и континуирано усавршавање појединца. Оно што је велики недостатак спомен-парка Чачалица, јесте непостојање угоститељског објекта, сувенирнице, инфо центра и других инфраструктурних јединица које би могле да подстичу раст и развој туризма у Пожаревцу. Напоменути објекти су основа за било који вид развоја, а њихова реализација би била симбол подстицаја локалног становништва за рад у парку.

Предмет рада су могућности за развој екотуризма у граду Пожаревцу. Циљ рада јесте утврдити стање и квалитет еколошких потенцијала на простору спомен-парка Чачалица, као и начин на који се те могућности могу искористити за добробит локалне заједнице. На примеру овог парка израђена је анализа снага, слабости, шанси и претњи (СВОТ анализа), која је помогла да се истражи стање квалитета туристичке понуде и утицај локалитета на целокупну туристичку понуду града Пожаревца.

2. Методологија

Истраживан локалитет се налази у непосредној близини центра града Пожаревца и располаже аутентичним еколошким потенцијалима и богатом историјом као и многобројним споменицима. Чачалица има статус спомен-парка и садржи споменике из Другог светског рата који су окружени богатом шумом која се простира на 24 хектара земље.

У фази дефинисања теоријског оквира рада коришћен је библиографско-спекулативни, а приликом обраде и интерпретације дескриптивни метод.

Квалитетна метода (интервју, разговор и писани документи) била је основни методолошки инструмент, помоћу којег је израђена СВОТ анализа тренутне туристичке понуде базиране на мотиву екологије у спомен-парку Чачалица. Разговарано је са заспосленима у Туристичкој организацији Града Пожаревца, са циљем прикупљања што прецизнијих информација и што детаљније документације у вези истраживаног локалитета. Основа од које се у раду пошло била је главна хипотеза X, да постоје могућности за развој екотуризма у Пожаревцу.

3. Преглед литературе

Екотуризам првенствено представља облик туризма који се заснива на природним атрактивностима, а који у склопу својих додатних туристичких понуда може поседовати одређене културне утицаје из области историје, археологије, антропологије и сл. Производи екотуризма се могу поделити на холистичке и елементарне. Холистички екотуристички производи наглашавају целокупан екосистем и подразумевају што већи број туристичких ресурса, природних и антропогених, док се елементарни производи фокусирају на специфичну категорију природних атрактивности (Fennell & Weaver, 2005). Према Јегдићу (2010) одсуство стратегије развоја екотуризма у Србији и адекватне еколошке и социјалне политике, захтева опрез и поступно укључивање екотуризма у програме заштите, са нагласком на његову еколошку одрживост. Модел развоја екотуризма представља први и најважнији корак у дефинисању стратегије екотуризма. Непостојање стратегије које Јегдић напомиње је суштински проблем развоја туризма, локалне економије и привреде. Lindberg (2001) у енциклопедији екотуризма (ed. D.B. Weaver) наводи да радна места која су реализована услед развоја екотуризма подразумевају сталну заинтересованост локалног становништва. Аутор даље наводи да се ови послови често јављају у областима које нису претрпеле традиционалне развојне напоре, попут брзе градње инфраструктурних јединица, већ су већим делом нетакнуте и очуване. Како већина еко туриста више воле стазе које воде кроз шумске пределе, онда је јасно колико штете могу нанети неконтролисана возња бицикала и шетње. Вози се или пешачи преко биљака или се оне ломе, оштећује се и корење дрвећа, а услед недисциплинованог кретања по пошумљеним просторима и пољским стазама, животиње (посебно птице) у сезони парења, могу да се уплаше. Дакле, учача се неопходност контроле екотуризма, јер се кроз заштићене просторе свакако креће, а контрола тог кретања смањила би евентуалну штету на биодиверзитет и деградационе процесе (Вујко и сар., 2012). Стратегија која обједињује развој и проблеме животне средине садржана је у концепту одрживог развоја, чији је основни задатак стварање бољег света у коме ће економски, социјални, културни и еколошки фактори бити уравнотежени. Зато је за успешну будућност како људске цивилизације тако и животне средине неопходно да, одговарајућом глобалном политиком, одрживи развој буде обезбеђен кроз уравнотежен економски, социјални и културни развој, без угрожавања животне средине, чиме ће се и будућим генерацијама омогућити да се развијају кроз коришћење ресурса на истом или још вишем нивоу (Костић и Петровић, 2015). Национална стратегија одрживог развоја Републике Србије представља највиши документ са којим треба да буду усклађене све локалне стратегије одрживог развоја на посматраном подручју. Значајну улогу у остварењу циљева Стратегије има локална заједница, цивилни сектор, удружења и сами грађани, који треба да учествују у размени информација

и спровођењу мера и активности. Да би се остварили дефинисани циљеви, потребно је изградити савремену и ефикасну државну управу, односно систем институција које заједнички воде одрживом развоју. Изградња ефикасног институционалног оквира на свим нивоима као и побољшање сарадње, координације и консултација како између сектора, тако и између државне управе и приватног и цивилног сектора предуслови су за остварење одрживог развоја. Због сложености Стратегије, њеног концепта и начина спровођења, предвиђено је оснивање Канцеларије за одрживи развој. Њен основни задатак је координација спровођења Стратегије и Акционог плана кроз међусекторску сарадњу (Стојковић и Лековић, 2016).

4. Резултати и дискусија

Према дефиницији екотуризма, може се закључити да спомен-парк Чачалица представља холистички производ, који за потребе развоја екотуризма поседује круцијалне садржаје, а поред природних вредности, парк обухвата и комплементарна културна обележја. Екотуристичке вредности које се налазе у парку представљају потенцијале за развој локалне економије. Овај вид развоја би подразумевао појаву већег броја предузетника, нова радна места, самим тим раст привреде и јачање буџета за инвестирање у еколошку одрживост природне целине у којој би се ове активности вршиле. Услов за реализацију ових процеса је постојање стратегије за развој екотуризма, воља локалних власти за одржавање адекватних еколошких услова и побољшање инфраструктуре и посвећеност туристичких радника са циљем континуираног усавршавања екотуристичке понуде.

Такође је потребно напоменути неопходност постојања локалног акционог плана за економски развој, који треба садржати методологију и процес израде стратегије одрживог развоја, изазове и могућности, визију и стратешке правце развоја, акциони план и систем управљања и праћења реализације стратегије. Акциони план најчешће садржи назив пројекта, носиоце/партнере, време, односно рок реализације пројекта, извор финансирања и индикаторе (нпр. изграђена бициклистичка стаза). Стање туристичке и комуналне инфраструктуре у оквиру парка је лоше. Пешачке стазе су у неким деловима скоро непроходне, бициклистичка стаза не постоји, канти за отпатке има врло мало, а што се тиче јавних тоалета већина грађана и посетилаца не знају ни да постоје. Такође, не постоји угоститељски објекат, инфо центар и сувенирница, што је велики недостатак, узимајући у обзир капацитет еколошког дома и број атрактивности које се налазе на овом простору. Увођење напоменутих туристичких јединица реализовало би нова радна места и по могућству вансезонска запошљавања.

Брдо Чачалица је у огромној количини нетакнуто и очувано, што је позитиван почетак на основу којег се може развијати екотуризам. Додатне туристичке јединице треба покренути у склопу већ постојећег еколошког дома. На тај начин не би долазило до додатне градње и урушавања природног окружења. Уколико се то успешно реализује, могуће је очекивати позитивне резултате. Контрола екотуризма је нешто што се мора спроводити у исто време када се и дешава експанзија раста екотуризма одређене дестинације. Само тако се може сачувати квалитет природних атрактивности којима располаже једна потенцијална екотуристичка целина.

Интервју који је спроведен у априлу месецу 2017. године са Василијем Балдићем из Туристичке организације града Пожаревца допринео је резултатима рада.

Према речима Василија Балдића, парк је уређен 1962. године и од тада представља омиљено излетиште Пожаревљана. Балдић наводи да су аутори споменичких остварења унутар парка архитекта Братислав Стојановић и вајар Станислав Мићић. У даљем разговору сазнало се да у оквиру парка постоји велики број стабала, ретких биљних врста и животиња, као и да се са појединих делова брда види готово цела панорама града Пожаревца.

Слика 1: Пешачка стаза, улаз у спомен-парк Чачалица

Извор: (Аутор)

Василије Балдић тврди да културна баштина унутар парка симболизује један значајан историјски период, али поред богатих природних атрактивности ипак подразумева комплементарне туристичке вредности. Споменици обогаћују простор и чине га интересантијим, што захтевна туристичка тражња свакако сматра неопходним. Као вид закључних разматрања интервјуа, Балдић наводи да је Чачалица парк у коме доминира туристичка атрактивност природних вредности, али такође наглашава постојање комплементарне понуде која се доживљава кроз забаву и едукацију. Меморијални комплекс је посвећен жртвама из Другог светског рата и антифашистичкој борби. У оквиру парка налазе се 3 споменика и неколико спомен-плоча.

Споменик стрељаним родољубима 1941-1944: Спомен- парк Чачалица формиран је на брду где је у периоду од 1941. до 1944. године стрељано око три хиљаде људи. Првобитно је овде 1944. године био подигнут један велики и осам мањих крстова, а затим су у више наврата подизана различита спомен обележја жртвама немачке окупације. У спомен на те жртве откривен је 1962. године споменик чији су аутори архитекта Братислав Стојановић из Београда и вајар Станислав Мићић из Загреба (<http://spomenicikulture.org.rs>).

Слика 2: Споменик стрељаним родољубима

Извор: (Аутор)

Спомен-костурница палих бораца Црвене армије 1944. године: Спомен-костурница у којој је сахрањен 441 борац Црвене армије откривена је 1962. године. Пројекат костурнице урадио је архитекта Братислав Стојановић. У њу су пренета тела црвеноармејца погинулих 1944. године на територији од Рудне Главе до Младеновца. Символично је 1967. године овде засађена 441 бела бреза донета из Подмосковља у Русији (<http://spomenikikulture.org.rs>).

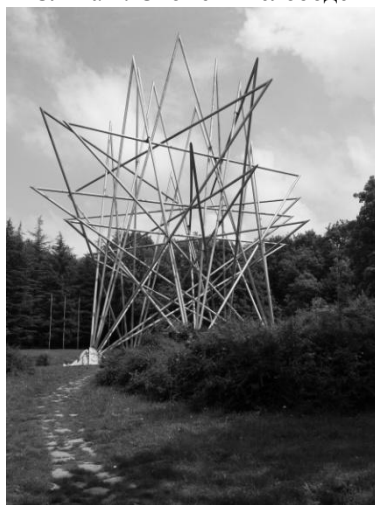
Слика 3: Споменик палих бораца Црвене армије

Извор: (Аутор)

Споменик слободе и победе над фашизмом „Звезда“: Трећи споменик у овом меморијалном парку подигнут је 1985. године у част победе над фашизмом. Аутор споменика „Звезда“ је вајар Милорад Тепавац (<http://spomenikikulture.org.rs>).

Слика 4: Споменик слободе

Извор: (Аутор)

Приказана СВОТ анализа представља снаге, слабости, шансе и претње локалитета спомен-парка Чачалица у Пожаревцу. Резултати се поклапају са хипотезом да су могућности за развој екотуризма на овом простору могуће. Потенцијали су присутни, али да би овај простор био квалитетно оличење екотура, мора се доста порадити на инфраструктури, људском ресурсу и маркетингу. У наставку представљена је дискусија која детаљно приказује све предности и недостатке, као

и начин на који треба њима управљати како би овај локалитет био мотивација туристима за активан одмор и уживање у природи.

Једна од главних предности града Пожаревца као туристичке дестинације јесте повољна туристичко-географска локација. Град се налази на осамдесетак километара источно од Београда и на свега 10 километара од најзначајнијег аутопута у земљи – аутопут Е75. Клима је умерено континентална, што омогућава туристима да посећују град у било које доба у години. Што се спомен-парка Чачалица тиче, најочигледнија предност јесте разноврсност биодиверзитета. Јединственост биљних врста и присуство многих гљива јесу главне репрезентативне тачке овог локалитета. Као снага овог локалитета може се навести и постојање културних споменика, који својим присуством богате ову природну целину. Висок квалитет пејзажних вредности наглашава изузетну снагу овог локалитета и ствара адекватан амбијент за реализацију екотура са мотивима природе и културе. Такође се као предности, односно снаге, могу навести релативна близина центра града Пожаревца, постојање интерпретативне табле пред сам улаз у парк и постојање еколошког дома.

Табела 1: СВОТ анализа туристичког локалитета спомен-парк „Чачалица“

Снаге	Слабости
<ul style="list-style-type: none"> повољан туристичко-географски положај и солидна инфраструктура путева, разноврсност биодиверзитета, аутентичност природних карактеристика локалитета и богата историја, репрезентативност културних споменика, висок ниво пејзажних вредности, близина центра града Пожаревца, постојање интерпретативне табле, постојање еколошког дома. 	<ul style="list-style-type: none"> недовољна имплементација туристичких ресурса у туристичку понуду, непостојање мапе спомен-парка Чачалица, мали број канти за отпатке, недовољна уређеност пешачких стаза и траве, непостојање бицикличке стазе, нефункционално еколошког дома и запостављање истог, непостојање додатне туристичке инфраструктуре (инфо центар, сувенирница, угоститељски објекат и сл.), лош туристички маркетинг, непостојање одрживог туризма.
Шансе	Претње
<ul style="list-style-type: none"> у оквиру еколошког дома изградити инфо центар, ресторан и сувенирницу, израда мапе спомен-парка, која би се поставила на самом улазу, побољшање пешачке стазе, реализација бицикличке стазе, обновити теретану на отвореном и дечије игралиште, 	<ul style="list-style-type: none"> раст конкуренције у региону (Велико Градиште, Виминацијум, Доњи Милановац, Голубац итд.), слаба посећеност, непостојање пројеката и планова за уређење локалитета, непостојање воље локалних власти за покретање екотуризма на подручју

<ul style="list-style-type: none"> • континуирано кошење траве, • постављење више канти за отпатке, • ангажовање волонтера и туристичких радника из града и региона за стално усавршавање парка, • ангажовање ИТ стручњака за израду модерних интернет презентација, • промоција Чачалице на сајмовима у земљи и региону.	<p>Чачалице,</p> <ul style="list-style-type: none"> • лоша економска и политичка ситуација у земљи и региону.
--	--

Извор: (Аутор)

Што се тиче слабости, њих има више и представљају значајне недостатке у смислу развоја туризма и економије на локалном и регионалном нивоу. Пре свега, потребно је истаћи ситуацију у којој се у туристичкој понуди града недовољно имплементирају постојећи туристички ресурси. Када се посматрају слабости локалитета спомен-парка Чачалица, тада су примарни недостаци: непостојање мапе целог локалитета, мали број канти за отпатке и неуређеност траве и пешачких стаза. Ово су процеси који захтевају најмање напора и финансијских улагања од стране локалних власти. Слабости овог локалитета се такође оличавају у нефункционисању еколошког дома у туристичке и научно-едукативне сврхе. Затим, као слабост се такође наводи и непостојање додатне туристичке инфраструктуре. Ова инфраструктура би требало да буде сачињена од 3 примарне јединице, а то су: инфо центар, сувенирница и угоститељски објекат.

Шансе за развој екотуризма локалитета спомен-парк Чачалица, као и самог града Пожаревца огледају се најпре у инфраструктури, едукацији, рекреацији, маркетингу и запошљавању. Што се тиче инфраструктуре, ти потенцијали су позиционирани у оквиру еколошког дома. Како је већ у раду напоменуто, потребно је инвестирати у реализацију одређене пословне организационе структуре, како би туристички напредак био могућ на простору спомен-парка Чачалица. Такође је потребно израдити и поставити мапу локалитета, обновити теретану на отвореном и континуирано одржавати простор. На овај начин задовољавају се потребе едукативног и рекреационог аспекта развоја туризма. Ангажовање волонтера и других за потребе раста и развоја туризма је такође битно, јер се по свим дефиницијама екотуризма провлачи чињеница да је локални развој могућ само уз учествовање локалних становника. Све ово потребно је адекватно промовисати кроз модерне информационе технологије.

Претње овог локалитета су пре свега конкуренција, лош туристички промет и непостојање планова и пројеката за уређење. Затим се као секундарна претња јавља и лоша политичка и економска ситуација у земљи и региону, која не допушта да се лаким путем омогуће средства за покретање туристичког и економског развоја.

5. Закључак

Резултати истраживања су оправдали постављену хипотезу у раду и показали начин на који адекватан менаџмент може развијати екотуризам у спомен-парку Чачалица. Коришћена методологија приказала је анализу предности и недостатака и дала увид у тренутно стање и перспективе развоја истраживаног локалитета. Екотуризам, поред тога што представља туризам у природи, обухвата и процесе конзервације и одрживости. У случају спомен-парка Чачалица неопходно је пре свега минимизирати слабости и претње, а потом максимизирати јаче тачке и шансе из окружења. Смањивање слабости и претњи је потребно реализовати путем ангажовања локалног становништва за рад у парку и имплементације квалитетније маркетинг стратегије на национално туристичко тржиште. С друге стране, максимизирање јачих тачака и шанси овог подручја би укључивало побољшање примарних инфраструктурних јединица, односно, еколошког дома, пешачке стазе и канти за отпатке. Овај процес би подразумевао отварање ресторана, сувенирнице и туристичког инфо центра, сређивање стазе и постављање нових канти за отпатке. Модернизација примарне инфраструктуре би условила раст туристичког промета и туристичког прихода, што даље доводи до економског јачања града Пожаревца. Након реализације ових процеса потребно је саставити стручан туристички кадар који би се бавио примењивањем еколошких концепта и континуираном развоју одрживости. Истраживање је приказало круцијалне атрактивности, како природне, тако и антропогене, које као потенцијални покретачи развоја екотуризма на подручју града Пожаревца не добијају довољно пажње. Имплементација тих туристичких ресурса у екотуристичку понуду града би потенцијално довела до економског и привредног раста, што даље дефинише значај свих природних и културних обележја спомен-парка Чачалица.

Литература

1. Вујко, А., Гајић, Т. и Ковачевић, Б. (2012). *Туризам у заштићеним природним просторима - Екотуризам Фрушке Горе*. Нови Сад: Школа бизниса.
2. Јегдић, В. (2010). *Модел развоја екотуризма у Војводини*. Економски хоризонти, 12(1), 63-78.
3. Костић, М. и Петровић, М. (2015). Значај очувања биодиверзитета у културној еволуцији човека као кључни фактор одрживог развоја. *Менаџмент у хотелијерству и туризму*, 3(1), 68-76.
4. Lindberg, K. (2001). *Economic Impacts*. The Encyclopedia of Ecotourism (ed. D. Weaver), 363-377.
5. Регионални завод за заштиту споменика културе Смедерево. (2017). преузето 7. априла 2017, са <http://spomenickulture.org.rs>
6. Стојковић, Д. и Лековић, М. (2016). Подршка одрживом развоју у Републици Србији. *Менаџмент у хотелијерству и туризму*, 4(1), 100-112.
7. Scheyvens, R. (1999). *Ecotourism and the Empowerment of Local Communities*. *Tourism Management*, 20, 245-249.
8. Туристичка Организација града Пожаревца. (2017). преузето 21. марта 2017, са www.turistickaorganizacijagradapozarevca.rs
9. The International Ecotourism Society. (2017). преузето 10. априла 2017, са <http://www.ecotourism.org/>

10. Fennel, D. & Weaver, D. (2005). *The Ecotourism Concept and Tourism-Conservation Symbiosis*. Journal of Sustainable Tourism, 13(4), 373-390.
11. Ceballos-Lascurain, H. (1996). *Tourism, Ecotourism and Protected Areas: The State of Nature-Based Tourism around the World and Guidelines for its Development*. Cambridge: IUCN.
12. Wood, E. M. (2002). *Ecotourism: Principles, Practices & Policies for Sustainability*. Burlington: UNEP, TIES.